

ТАЛАКА І ТУТ НЕ ПАДВЯЛА

З РЕДАКЦЫЙНАГА «КРУГЛАГА СТАЛА»

Надышоў час асэнсаваць зробленае ў Нацыянальнай бібліятэцы, зрушыць заслонку маўчання, якая ахрыла гэты аб'ект пасля яго адкрыцця: ні гучных дыфірамаў, ні крытыкі. Гэта падобна на ўсеагульную разгубленасць перад маштабам зробленага і яго вынікамі. А гаварыць пра гэта варта хаця б таму, што ў інтэр'ерах бібліятэкі з'явілася многа твораў мастацтва, якія даюць нам яскравае ўяўленне пра сучасны мастацкі працэс, прыярытэты вядучых беларускіх твораў і, урэшце, узровень іх майстэрства. Абмеркаваць вынікі аздаблення Нацыянальнай бібліятэкі ў Беларускім саюзе мастакоў сабраліся вядомыя ў мастакоўскіх колах асобы: старшыня БСМ **Уладзімір Басалыга**, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі РБ, галоўны архітэктар праекта бібліятэкі **Міхаіл Вінаградаў**, дырэктар скульптурнага камбіната **Алесь Дранец**, старшыня савета па манументальным мастацтве **Іван Міско**, члены аўтарскага калектыву па распрацоўцы канцэпцыі **Уладзімір Тоўсіцкі** і **Анатоль Лучыновіч**, старшыня секцыі манументальнага мастацтва **Уладзімір Крываблоцкі**, старшыня секцыі жывапісу **Васіль Касцючэнка**, старшыня секцыі графікі **Уладзімір Вішнеўскі**, старшыня секцыі скульптуры **Уладзімір Слабодчыкаў**, старшыня секцыі габелена **Ларыса Густава**. А сабрала ўсіх старшыня секцыі мастацтвазнаўства і крытыкі, рэдактар аддзела выяўленчага мастацтва часопіса «Мастацтва» **Наталля Шаранговіч**.

Першыя крокі і нараджэнне ідэі

Н.ШАРАНГОВІЧ: Праз паўгода пасля заканчэння асноўных работ па аздабленні бібліятэкі многае, мне здаецца, бачыцца і ўспрымаецца інакш. Улагодзіліся пачуцці, аціхлі спрэчкі, зніклі чуткі,

якія бударажылі мастакоўскія колы ўвесь апошні год. А пачыналася ўся гэтая гісторыя даўно, ды таксама з праблемы: дзе будзе стаяць помнік Францыску Скарыну?

В.КРИВАБЛОЦКІ: Сапраўды, штуршком стаў лёс помніка Скарыну. Хацелася, каб ён пасля пятнаццаці гадоў «блуканняў» знайшоў знакавае месца ў гарадскім асяроддзі. Мікрараён «Усход» ад-

метны выдатным навакольным аглядам. Вялікая свабодная прастора і прыгожы ландшафт дазволілі спраектаваць і пабудаваць новую бібліятэку. А змясціць перад яе фасадам помнік работы Алесь Дранца архітэктары Міхаіл Вінаградаў і Віктар Крамарэнка задумалі адразу, як толькі дзесяць гадоў таму ў іх творчым тандэме ўзнікла ідэя будынка ў выглядзе «крыштало». Гэта і стала пачаткам дыялога паміж архітэктарамі і мастакамі. Вынікі і напрацоўкі гэтых дыялогаў леглі ў аснову стварэння канцэпцыі аздаблення бібліятэкі.

А.ДРАНЕЦ: Нагадаю, канчатковае рашэнне аб тым, што помнік Скарыну будзе размешчаны каля будынка новай Нацыянальнай бібліятэкі, прыняў Прэзідэнт Беларусі А.Лукашэнка. Нам

трэба было толькі разам з архітэктарамі «прывязаць» яго да будынка. Было некалькі варыянтаў. Адзін — размясціць

помнік па цэнтры, як рэкамендаваў мастацкі савет. Але аўтарскі калектыў і я ў тым ліку схіляліся да іншай думкі: паставіць яго асіметрычна ўваходу. Гэта больш удалае месца: постаць Скарыны не навіязвае сваю прысутнасць у прастору і даволі тактоўна ўспрымаецца як самастойны аб'ект на фоне неба.

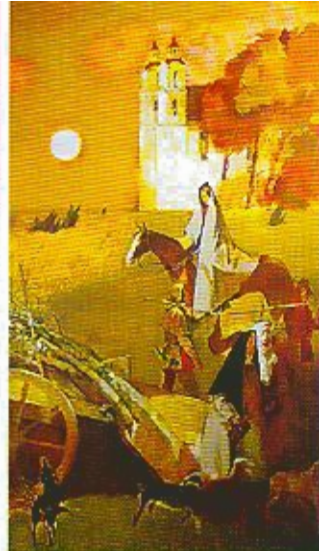
У.КРИВАБЛОЦКІ: Калі гмах новай бібліятэкі пачаў на самай справе выбудоўвацца, мы зразумелі, што гэта ідэальнае месца для таго, каб паказаць там творы сучасных нашых мастакоў, іх бачанне жыцця і гісторыі, традыцый і культуры народа. Склаўся аўтарскі калектыў па падрыхтоўцы канцэпцыі. Алесь Дранец, Уладзімір Тоўсіцкі, Анатоль Лучыновіч, Іван Міско і я выпрацавалі канцэпцыю афармлення інтэр'ераў бібліятэкі ў цесным супрацоўніцтве з архітэктарамі.

А.ЛУЧЫНОВІЧ: Важна было павесці арганічны дыялог паміж сучаснай мовай архітэктуры і сімволікай беларускай мінуўшчыны. Архітэктары праектавалі бібліятэку як дрэва ведаў, якое

расло і ўрэшце расквітнела. Гэтую ідэю мы ўлічылі пры распрацоўцы рэльефаў для фасадных «крылаў». Свядома адмовіліся ад традыцыйнай выяўленчай мовы — ад фігур: афармленне фасадаў не павінна пераважаць, перашкаджаць цэласнаму ўспрымання постаці Скарыны. Шмат дапамагалі дырэктар бібліятэкі Р.Матульскі, намеснік дырэктара А.Далгаполава і загадчык аддзела Г.Кірэва.

А.ДРАНЕЦ: На ўсіх этапах працу курываваў Рэспубліканскі экспертны савет. Калі мы выйшлі на велізарныя аб'ёмы па афармленні інтэр'ераў, было прынята рашэнне задзейнічаць у гэтым працэсе вядучыя прадпрыемствы і асноўныя секцыі БСМ. Секцыі правялі свае ўнутраныя конкурсы, за якімі назіраў загаданы савет. На мой погляд, за той

У.Тоўсцік. Ладзя часу. Ляўкас, акрыл, алей. 2006.

кароткі час, які быў адведзены для рэалізацыі работы, мы зрабілі надзвычай шмат: і кожны мастак асобна, і савет, і Саюз мастакоў, і яго прадпрыемствы. Такого ўзроўню аб'екта, з такой вялікай колькасцю ўдзельнікаў — амаль сто чалавек — яшчэ ў рэспубліцы не было. Гэта першы станоўчы досвед, па якім можна вызначаць шляхі далейшага развіцця БСМ. Па-першае, стала зразумелым, што нашы вядучыя прадпрыемствы ў стане справіцца з самымі складанымі задачамі, якія будуць пастаўлены перад імі. Па-другое, ёсць высокі ўзровень майстэрства ў мастакоў. Па-трэцяе, увесь патэнцыял БСМ на сённяшні час можа быць запатрабаваны. Я лічу, што гэта пачаслівы выпадак і збег абставінаў, а магчыма, нават знакавая заканамернасць, якая можа мець працяг у будучым.

Дзякуючы даверу з боку кіраўніцтва БСМ скульптурны камбінат стаў генеральным падраччывкам па забеспячэнні выканання гэтага заказу. Што датычыць асабіста майго ўдзелу як кіраўніка скульптурнага камбіната, дык неабходна было забяспечыць годны ўзровень працы мастакоў, каб людзі, якія ўжо непасрэдна працуюць над сваімі творами, мелі цвёрдую ўпэўненасць, што гэтая работа будзе скончана ў тэрмін. А тое, што рашэнні прымаліся, скажам так, без спешкі на ўсіх узроўнях — ад Мінігарвыканкама да Прэзідыума Савета Міністраў, гаворыць пра тое, што аб'ект знаходзіўся пад самай пільнай увагай кіраўніцтва. Гэта зразумела і апраўдана. Шкада толькі, што на рэалізацыю сваіх задум мастакам заставалася катастрофічна мала часу, і людзі літаральна здзейснілі подвиг. Я хачу іх шчыра павіншаваць з поспехам.

М.ВІНАГРАДАЎ: Я пракручваю зараз гады трохі назад і шкадую, што, робячы вакзал, мы з Віктарам Крамарэнкам

свядома не пайшлі на сінтэз архітэктуры і мастацтва. Мы баяліся разбурыць планіровачную структуру, якая ўжо склалася, бачанне прасторы, афармленне яе архітэктурнымі і дызайнерскімі сродкамі як камунікацыйнага аб'екта. Наш вакзал па прынцыпах афармлення падобны на еўрапейскія або амерыканскія ўзоры. Нам здавалася, на вакзале ў людзей няма часу на роздум і ўспрымання твораў мастацтва. А пазней мы зразумелі: вакзал — вароты горада, дзе госці могуць адразу сутыкнуцца з культурай краіны. А як гэта зрабіць? Праз каляровыя вітражы, скульптуру, жывапіс. На жаль, спахапіліся позна, калі фінансаванне ўжо скончылася, адно паспелі ўпрыгожыць некалькімі скульптурнымі кампазіцыямі перон ды прывакзальную плошчу. Але неўзабаве распачалася праца над Нацыянальнай бібліятэкай, і мы вырашылі выправіць тут сваю памылку. Таму адразу, калі канкрэтызавалі агульнае планіровачнае палажэнне, інтэр'ерныя, прасторавыя моманты, святло і г.д., вызначылі месца і мастацтву. І добра, што БСМ да нас падключыўся своєчасова. Мы растлумачылі калегам-мастакам некаторыя моманты агульнай інжынернай канструкцыі, узгаднілі задачы мастацкага аздаблення ў прывязцы да архітэктуры. Напрыклад, у атрыуме планавалі зрабіць адтуліны больш жывапіснымі, але адмовіліся ад гэтага, каб не адцягваць увагу ад твораў на сценах. Такія важныя «дробязі» шліфаваліся да самага апошняга моманту.

Працаваць да сёмага поту...

Н.ШАРАНГОВІЧ: Памятаю ўласную разгубленасць, калі ўбачыла намеры манументальных роспісаў атрыума і супаставіла аб'ём работы, якая чакала мастакоў наперадзе, з часам, які застаўся да завяршэння работ па бібліятэцы.

На той момант гэта здавалася проста немагчымым. Праблема часу турбавала ўсіх — жывапісцаў, скульптураў, габеленшчыц. Што тармозіла працэс працы — бясконцыя ўзгадненні з некалькімі створанымі саветамі ці нейкія іншыя праблемы?

М.ВІНАГРАДАЎ: Мы былі засмучаны, калі ў нейкі момант працэс афармлення бібліятэкі «замарозіўся». А тэрмін заканчэння быў вызначаны вельмі канкрэтна і строга. Пасля, калі калакс

прайшоў, для рэальнай працы засталася зусім мала часу. За месяц да ўводу ў дзеянне бібліятэкі я сказаў Валодзю Крываблочкиму, што скончыць так хутка шчы манументальных роспісаў проста немагчыма. Па маіх разліках, трэба яшчэ чатыры-пяць месяцаў працаваць, і вельмі напружана. А ягонныя людзі ўсё роўна ўпарта сядзелі, нібы птушкі, на рыштваннях. І ў майстэрнях паўсюль ішла напружаная, хоць і незаўважная для погляду кіраўніцтва горада праца. А калі ўрэшце ўсе творы занялі свае месцы ў інтэр'ерах бібліятэкі, адбыўся сапраўдны чуд. Не памятаю іншага выпадку, каб такая аўральная сітуацыя вырашчалася так зладжана і паспяхова.

У.БАСАЛЫГА: Яскравы прыклад: у Віктара Лагоўскага, маладога хлопца з каманды Крываблочкика, ёсць малое дзіця. Але бацька прыязджаў дахаты толькі начаваць і рапнёй на досвітку знікаў. Дзіця засумавала і засумнявалася, ці ёсць у яго тата. І мама мусіла сесці ў метро і павезці яго паглядзець на тату. Вось такое было жыццё ў той час у мастакоў.

А.ДРАНЕЦ: Думаю, што створаныя яшчэ два дадатковыя саветы зацягнулі працу, але наўрад ці паўплывалі на якасць работ. А ўсе іншыя «страсці» вакол нашага

калектыву — натуральныя ў асяроддзі творчых людзей. Мы — людзі эмацыянальныя. Але лепш, калі пашы эмоцыі становяцца асновай не для вялікай буры, а для стваральнай працы.

Вакол канцэпцыі

Н.ШАРАНГОВІЧ: А вось у саміх мастакоў не было сур'ёзных рознагалоссяў. Па дробязях не канфліктавалі, спрачаліся пасяброўску і вельмі карэктна. Але цікава, ці аднадушна аўтарскі калектыў прыняў канцэпцыю аздаблення інтэр'ераў?

У.БАСАЛЫГА: Мне давялося набываць у Маскве на адкрыцці міжнароднага форуму творчых працаўнікоў. Праводзілася мерапрыемства ў новай бібліятэцы на Ленінскіх гарах. Вось дзе я добрым

словам згадаў нашу бібліятэку! У нас удзельнічалі ў яе афармленні каля ста розных мастакоў. А там што ці зала — то Цэрэтэлі. І ніякага конкурсу, ніякіх пытанняў, што нехта не трапіў...

У.ТОЎСЦІК: У жыцці мала што бывае лёгка і проста. Сёння я ўжо ўспрымаю тва падзеі праз часавую адлегласць, больш разважліва і магу сказаць, што гэта быў

натуральны працэс з натуральнымі складанасцямі. Існавалі розныя меркаванні наконт правільнасці абранага намі кірунку ў афармленні. Але бібліятэка сама па сабе звязана з кнігамі,

а ў кнігах заўжды ёсць змест. Таму сюжэтныя рэчы былі прадвызначаны. Саму форму будынка можна тлумачыць, як крышталі ведаў, і постаць Скарыцы перад уваходам указвае на Біблію — кнігу. Таму невыпадкова ў канцэпцыю закладаўся ўдзел усіх відаў мастацтва: і манументальнага, і скульптуры, і габелена, і станковага жыванісу ў манументальных формах, па ляўкасе, каб захаваць адзіства агульнага ўспрымання. Уявіце сабе, у нас ёсць Нацыянальны мастацкі музей, у якім дагэтуль няма экспазіцыі сучаснага беларускага мастацтва. І рантам з'яўляецца такі аб'ект, як Нацыянальная бібліятэка, дзе гэтае мастацтва ёсць і прадстаўлена буйнымі творамі. Значнасць аб'екта ўзрастае ў шмат разоў.

У.БАСАЛЫГА: Хачу прадоўжыць сказанае Уладзімірам Тоўсцікам. Хутка будзе адкрыта новая экспазіцыя Нацыяна-

льнага мастацкага музея. І вось чую па тэлебачанні, што там будуць прадстаўлены Кірэнскі, Семірадскі і іншыя знакамітыя творцы. І ніхто паводным словам не згадвае, што ўсё XX стагоддзе рэспубліка жыла без свайго сучаснага мастацтва. А першай вырашыла праблему бібліятэка.

Ніводнай будаўнічай арганізацыі не было пад сілу падняць такі аб'ект, як бібліятэка, у адзіночку. На яго працавала ўсё рэспубліка. І так жа і мы працавалі над афармленнем інтэр'ераў — усім калектывам Саюза мастакоў. Ён у нас значна большы, чым тая колькасць людзей, чые творы прадстаўлены ў бібліятэцы. Але гэта — самыя актыўныя яго прадстаўнікі.

Прызнаюся, мне, як старшыні саюза, было трывожна цягам усяго перыяду працы над аздабленнем інтэр'ераў. Давесці да канца такую справу пад сілу не кожнаму калектыву. І, уяўляючы, калі б у яго аснове не было сярэдняга пакалення, 50-гадовых мастакоў, зрабіць работу так хутка і якасна было б немагчыма.

У будучым

Н.ШАРАНГОВІЧ: Сёння мы падводзім вынікі афармлення Нацыянальнай бібліятэкі, але другім этапам працы павінна стаць аздабленне чытальных залаў і ландшафту каля будынка.

А.ДРАНЕЦ: Некаторыя мяркуюць, што не надта складана аформіць чытальныя залы: маўляў, павесілі карцінкі і ўсё. На мой погляд, тва нямногія чытальныя залы, якія нашчасціла аформіць творами мастацтва, цалкам змяніліся. І сапраўды аказалася, што незаслужана забыта графіка.

М.ВІНАГРАДАЎ: Адбылося гэта, на жаль, у спешцы. Але сітуацыя абавязкова трэба выправіць.

У.ВІШНЕЎСКИ: На самай справе калекцыя графікі была сфарміравана ў самыя кароткія тэрміны больш як год таму. Яна аднавілася той тэматыцы, якую нам прапанавала Міністэрства культуры.

У нас, безумоўна, былі іншыя прычыны адбору, чым пры афармленні творами жыванісу, манументальным мастацтвам. Але графіка — неад'емная частка бібліятэкі. Нават назва яе паходзіць ад слова «граф» — пішу, ад самага свайго пачатку графіка была звязана з кнігай. І таму незразумела, як магло ад-

Л.Густава. Гуканне вясны. Класічнае шпалернае ткацтва. 2006.

З.Літвінава. Танец. Ляўкас, алей. 2006.

быцца, што ў чыгальных залах бібліятэкі няма ніводнага графічнага ліста — ёсць толькі некалькі работ у Прэзідэнцкім цэнтры. Мы прадставілі ў сваёй калекцыі вялікі дыяпазон твораў графікаў старэйшага пакалення і пакалення 30–50-гадовых. Гэта станковыя лісты, якія паказваюць розныя этапы гісторыі народа. Шматлікія саветы ўжо шмат разоў прымалі нашу калекцыю, але дасюль пытанне канчаткова не вырашана, хоць для графічных твораў спланаваны спецыяльныя залы, ёсць пасадка, прывязка, развёртка сцен, сабраны арыгіналы работ. Хачу нагадаць, што большасць сусветных бібліятэк збірае свае калекцыі графікі. Я аднойчы сустраў уласныя творы нават у Мадрыдскай бібліятэцы.

У.БАСАЛЫГА: Архітэктары запланавалі трэці ўзровень для зменных выстаў. Там сёння працуюць мастацкія галерэі. Чаму б не рабіць там экспазіцыі мастацкіх твораў, прысвечаныя сьпешным беларускім пісьменнікам — Коласу, Купалу, Цётцы, Багдановічу і г.д.? У нас у саюзе захоўваецца мноства графічнага, ілюстрацыйнага матэрыялу. Графіка ў чыгальных залах паграбуе пэўнага памеру памяншаньня, а ілюстрацыям дастат-

кова агляду зблізу. Саюз гатовы нават частку твораў падараваць бібліятэцы, дадаць да набытых у мастакоў.

У.СЛАБОДЧЫКАУ: Скульптары спадзяюцца, што будзе прадоўжана праца над стварэньнем парку скульптуры вакол будынка бібліятэкі. Іначай застанецца адчуванне незавершанасці ландшафтнага асяроддзя. Ужо адбыліся тры саветы па распрацоўцы канцэпцыі, былі ўхвалены эскізы. Некалькі твораў са скульптурнага пленэру, які праішоў у Мінску, прапанавалі паставіць каля бібліятэкі.

Н.ШАРАНГОВІЧ: Будуць прадстаўлены ў чыгальных залах творы абласных мастакоў?

У.БАСАЛЫГА: Мы сабралі каля дваццаці твораў абласных мастакоў, сёння яны захоўваюцца ў бібліятэцы, але пакуль канчаткова не прыняты саветам. Была ідэя, каб у гэтых творах адлюстраваліся знакавыя для абласцей ландшафты, помнікі архітэктуры, партрэты знакамітых людзей краю. На жаль, тэрмін збору матэрыялаў таксама быў вельмі сціслы, і далёка не ўсё з прадстаўлена-

га па ўзроўні і тэматыцы можа трапіць у бібліятэку.

І.МІСКО: Удзел абласных арганізацый быў абавязковы, бо бібліятэка — аб'ект рэспубліканскі.

Н.ШАРАНГОВІЧ: Раздзел жывапісу — самы вялікі, і пэўных праблем з арганізацыяй мастакоў немагчыма было набегнуць.

В.КАСЦЮЧЭНКА: Праблема, безумоўна, была. Секцыя вялікая, шмат мастакоў старэйшага ўзросту. Ішло санерніцтва паміж пакаленнямі. Але гэта натуральны працэс. Для мяне самае важнае, што афармленне бібліятэкі паказала маладым мастакам перспектывы работы на радзіме.

Л.ГУСТАВА: Не хочацца згадаць усе цяжкасці працы над габеленамі. Яны рабіліся за тыдзень, майстрыхі працавалі ў тры змены. Але плён быў варты тых высіпаў, бо габелены сапраўды

ўзбагацілі інтэр'еры.

У.ВІШНЕЎСКИ: Сваёго кінталту прызнанне таго, што бібліятэка атрымалася, — бласконцыя экскурсіі. Больш як 25 тысяч чалавек наведалі бібліятэку за першыя тры месяцы. І немалая заслуга тут мастацкага афармлення.

І.МІСКО: Мы будзем прасіць прэзідэнцкі грант на выданне альбома аб мастацкім афармленні Нацыянальнай бібліятэкі. І хоць работы будуць працягвацца, ужо сёння трэба збіраць матэрыял. Напрыклад, засталася шмат кардонаў, і варты было б наклананіцца, каб яны захаваліся. Праз пэўны час яны могуць стаць выдатнымі экспанатамі выставы гісторыі стварэння бібліятэкі.

У.БАСАЛЫГА: Якія б ні былі ацэнкі зробленага ў бібліятэцы, я ўноўнены, што да аб'екта быў прыцягнуты ўвесь лепшы творчы патэнцыял высокага ўзроўню, і мы справіліся з гэтай задачай. Крытыкаваць можна, а вось узяцца за справу, зрабіць яе за такі кароткі тэрмін, дастойна прадставіць наша выяўленчае мастацтва мы наўрад ці змаглі б, калі б у нашым калектыве не было сапраўды творчых людзей, якія разумелі важнасць гэтай працы.